

ΜΕΓΑΛΗ
ΟΡΘΟΔΟΞΗ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ
ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΤΟΜΟΣ 11
Λάζαρος - Νικολαΐδης

η Θήβα (Θήβα 1985). Νικόδημος ο Γραικός: Μητροπολίτης Θηβών και Λεβαδείας (Θήβα 1991). Ο Άγιος Νεομάρτυς Τριαντάφυλλος (Θήβα 1992). Παναγίες Δεξιόκρατουςες (Θήβα 2001). Μαρτυρίες περί του θανάτου του Ευαγγελιστή Λουκά (Θήβα 2001). Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος Πλαταιών (Θήβα 2001). Η Εβδομάς των Παθών του Κυρίου (Θήβα 2003). Απλές αγιοπατερικές διδασχές (Θήβα 2005). Το παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου Θηβών (Θήβα 2008). Μνήμη Αγίου ενδόξου Αποστόλου και Ευαγγελιστού Λουκά πρώτου πολιούχου της Αποστολικής Εκκλησίας των Θηβών (Θήβα 2010). Πρωτοπρεσβύτερος Βασιλείος Παπαευσταθίου: 50 χρόνια ιερατικών προϊστάμενος της «Μεγάλης» Παναγίας-Αγ. Δημητρίου Θηβών (Θήβα 2012).

Ο π. Μελέτιος Θανάσου αποτέλεσε και αποτελεί αντικείμενο συζήτησης και δημοσιευμάτων τόσο για τον τύπο της Θήβας και της ευρύτερης περιοχής της Βοιωτίας όσο και για μεγάλες αθηναϊκές εφημερίδες. Θ.Ρ.

Βιβλιογραφία:

Καραπέτσας, Αθ. Γ., Ο παπας Μελέτιος Θανάσου: 45 χρόνια διακονίας, Θήβα 2012.

Μελέτιος Συρίγος. Κρητικός κληρικός και λόγιος. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο (Χάνδακα) περί το 1585/6 και το κοσμικό όνομά του ήταν Μάρκος. Πατέρας του ήταν ο ιατρός Γεώργιος Συρίγος. Στο γενεαλογικό του δέντρο απαντούν και ονόματα ρωμαιοκαθολικών επισκόπων σε περιοχές της Κρήτης και της Ιταλίας κατά την περίοδο 1529-1577. Η οικογένεια όμως του Μάρκου είχε στραφεί πολλά χρόνια πριν από τη γέννησή του στην Ορθοδοξία. Αρχικά μαθήτευσε κοντά στον Μελέτιο Βλαστό στο μετόχι της Αγίας Αικατερίνης του Σινά στον Χάνδακα. Στη συνέχεια μετέβη στη Βενετία για να σπουδάσει φιλοσοφία με δάσκαλο τον Θεόφιλο Κορυδαλλέα. Η ρήξη τους, όμως, φαινομενικά τουλάχιστον, για την καταβολή των διδασκτρών, τον ανάγκασε να μετοικήσει στην Πάδοβα, όπου παρακολούθησε μαθήματα ρητορικής, φυσικομαθηματικά και ιατρική. Στο άκουσμα του θανάτου του πατέρα του, ο φιλομαθής Μάρκος διακόπτει τις σπουδές του και επιστρέφει στην Κρήτη, για να συνδράμει τη μητέρα του. Όταν μετά από λίγο χρονικό διάστημα πεθαίνει και η μητέρα του, ο Μάρκος λαμβάνει την απόφαση να καρεί μοναχός και να καταταγεί στην αδελφότητα της μονής Αγκαράθου με το όνομα

Μελέτιος. Χειροτονθείς σε πρεσβύτερο, πιθανότατα στα Κύθηρα, ελλείψει Ορθοδόξου επισκόπου στην Κρήτη, αναλαμβάνει κηρυκτική δράση στην περιοχή του Χάνδακα. Ο ενθουσιασμός του, ο ζήλος προς την Ορθοδοξία και η παρηγορία του απέναντι στους Λατίνους κατακτητές και τους ρωμαιοκαθολικούς εκκλησιαστικούς άρχοντες της Κρήτης, η οποία έφθανε πολλές φορές σε σημείο καυστικής ελευθεροστομίας και ειρωνίας, ενόχλησε το λαϊνικό στοιχείο του νησιού. Ο Μελέτιος αποπέμφθηκε στη μονή της Μετανοίας του και από εκεί στη μονή Απεζανών, της οποίας αργότερα ανέλαβε την ηγουμενία. Η μετωπική σύγκρουσή του με τον Βενετό στρατιωτικό διοικητή του νησιού, είχε ως αποτέλεσμα να ληφθεί απόφαση θανατικής καταδίκης του. Ο Μελέτιος κατορθώνει να διαφύγει της συλλήψεως και να βρει καταφύγιο στην Αλεξάνδρεια. Εκεί, παραμένει κοντά στον συμπατριώτη του Πατριάρχη Αλεξανδρείας Γεράσιμο Α΄ τον Σπαρταλιώτη μέχρι το 1630, οπότε και αναχωρεί για την Κωνσταντινούπολη, αποδεχόμενος την πρόσκληση του επίσης συμπατριώτη του Οικουμενικού Πατριάρχη Κυρίλλου Λούκαρη. Ο Λούκαρης τον τοποθέτησε με την ιδιότητα του ιεροκήρυκα στον ναό της Χρυσοπηγής στο Γαλατά, μια περιοχή όπου το ισοσυντακτικό στοιχείο ανέπτυξε έντονη προσπλητιστική δράση. Ο έκδηλος και δυναμικός αντιπαπισμός του Μελετίου υπήρξε σθεναρό αντίβαρο. Εκείνη την περίοδο, με ένα διάλειμμα (1632-1633), κατά το οποίο πιθανολογείται ότι βρέθηκε κατόπι εμπιστευτικής εντολής του Λούκαρη σε αποστολή στη Μολδοβλαχία, παράλληλα με τα κηρυγματικά του καθήκοντα, έθεσε τα θεμέλια και τελικά ίδρυσε στην Κωνσταντινούπολη σχολή. Στη Σχολή διδασκόταν η θεολογική επιστήμη και παραδίδονταν μαθήματα αρχαίων ελληνικών και λατινικών. Τότε έλαβε και τον τίτλο του Διδασκάλου της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Μεταξύ των μαθητών του μνημονεύονται οι Αρσένιος ιερομόναχος, Ιωάννης Πορφυρίτης, Παναγιώτης Μαμωνάς Νικούσιος και Ευγένιος Αιτωλός (ως ακροατής). Νέα πρόσκληση του βοεβόδα Μολδαβίας Βασιλείου τον οδήγησε για άλλα 2 χρόνια (1635-1637) στην αλλοδαπή για να επανέλθει και πάλι στη Χρυσοπηγή και στις ασχολίες του. Το 1638 ο Κύριλλος Λούκαρης συνελήφθη και καταδικά-

στηκε σε θάνατο με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Τέσσερις μήνες μετά το τραγικό συμβάν ο Μελέτιος συγγράφει *Αντίρρησην* κατά της Λουκαρείου Ομολογίας. Η συγγραφή διήρκεσε δύο περίπου έτη. Το 1639, με εντολή του Οικουμενικού Πατριάρχη Παρθενίου Α΄ του Γέροντος εξεφώνησε από άμβωνος τον περίφημο λόγο κατά του φιλοκαλβινιστού φιλοσόφου Θεοφίλου Κορυδαλλέα. Το 1642 συμμετείχε στη σύνοδο του Ιασιού εκπροσωπώντας το Οικουμενικό Πατριαρχείο μαζί με τον Νικαίαν Πορφύριο. Στη σύνοδο αυτή υποβλήθηκε και επικυρώθηκε η διασκευασθείσα από τον Μελέτιο *Όμολογία*

Σελίδα τίτλου από την έκδοση των καλιβινικών κεφαλαίων του Μελετίου Συρίγου (Βουκουρέστι 1690)

του Πέτρου Μογίλα. Στον Μελέτιο, ως έξαρχο του οικουμενικού θρόνου, η σύνοδος ανέθεσε το ιδιαίτερα λεπτό ζήτημα της αποκαθάρσεως της *Όμολογίας* από λατινίζοντα στοιχεία και της μεταφράσεώς της στην ελληνική. Στη συνέχεια ο Μελέτιος μετέβη στο Κίεβο και το καλοκαίρι του 1643 επισκέφθηκε τη μονή Pechtcherka για να επιστρέψει λίγο αργότερα και πάλι στην Κωνσταντινούπολη. Η άνοδος του Παρθενίου Β΄ στον οικουμενικό θρόνο και η εχθρική στάση απέναντί του θα τον υποχρεώσουν σε εξορία αρχικά στην Μολδαβία τον Ιούνιο του 1646 και λίγο αργότερα στην Κίο της Βιθυνίας. Οι ελπίδες του για επάνοδο στην Κωνσταντινούπολη δια των μεσολαβητικών προσπαθειών του μαθητή του Παναγιώτη Νικούσιου, δεν ευδοκήσαν πριν από την καθαίρεση του Παρθενίου. Ωστόσο, η επανενθρόνιση του εχθρικού προς αυτόν

Πατριάρχη τον αναγκάζει να απομακρυνθεί και πάλι στην Κίο. Μετά τον θάνατο του Παρθενίου (1650/51) θα εγκατασταθεί οριστικά στη Βασιλεύουσα, όπου θα συνεχίσει το έργο του μέχρι τα τελευταία έτη της ζωής του. Ο θάνατός του, σύμφωνα με τη μαρτυρία του Δοσιθέου Ιεροσολύμων, τοποθετείται στις 13 Απριλίου 1663.

Οι περίοδοι της εξορίας απέβσαν ιδιαίτερα καρποφόρες για τη συγγραφή αγιολογικών κειμένων. Συνέγραψε περίπου 20 κανόνες ή βίους Αγίων, κυρίως αφιερωμένους σε Νεομάρτυρες των τόπων, όπου επισκεπτόταν και διέμενε προσωρινά μέχρι την επόμενη επιστροφή του στην Κωνσταντινούπολη. Κατά πιθανολόγηση αποδίδονται σε αυτόν τα σωζόμενα στον Πατριακό Κώδικα 402 σχόλια στα τέσσερα βιβλία των *Φυσικών* του Αριστοτέλη. Δεν έχει ακόμη απαντηθεί το ερώτημα αν είναι ο συντάκτης του έργου με τίτλο *Διδαχαι Μελετίου του Κρητός*, το οποίο σώζεται στον κώδικα 254 του Μετοχίου του Παναγιού Τάφου στην Κωνσταντινούπολη. Οι καταγεγραμμένες ομιλίες του ανέρχονται περίπου σε διακόσιες. Εξέχουσας σημασίας για την εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας είναι η μετάφραση από τη λατινική στη δημώδη ελληνική του υπομνήματος του Ωριγένους στην *Προς Ρωμαίους* Επιστολή. Επίσης, μετέφρασε στην ομιλουμένη της εποχής τους τέσσερις λόγους κατά Μωάμεθ και τις τέσσερις απολογίες κατά Ισλάμ του Ιωάννου Καντακουζηνού, κατά παράκληση του ηγεμόνα της Μολδαβίας Βασιλείου Λούπου. Το 1635 συνέγραψε το *Περί Νηστείας* δογματικό εγχειρίδιο, του οποίου προηγείται επιστολή προς τον ίδιο ηγεμόνα. Το 1654 συνέταξε τη Συνοδική Επιστολή του Πατριάρχη Παϊσίου Α΄ προς τον Μόσχα Νίκωνα με τίτλο *Ερμηνεία της Θείας Λειτουργίας*. Σημαντικότερη για τον κλάδο της Ιστορίας των Δογμάτων θεωρείται η μετάφραση-διασκευή της *Όμολογίας* του Πέτρου Μογίλα, η οποία επικυρώθηκε από τη σύνοδο του Ιασιού (1642). Αλλά το πλέον σημαντικό έργο του είναι η *Αντίρρησης προς την έκδοθησαν όμολογίαν της χριστιανικής πίστεως*, υπό Κυρίλλου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, επιγραφέισαν εν όνοματι των χριστιανών απάντων της Ανατολικής Εκκλησίας, εκ της Ελλάνων εις την κοινήν μετανεχθείσαν διάλεκτον (εκδ. υπό Δοσιθέου Ιεροσολύμων, Βουκουρέστιον 1690).

Η τεκμηριώσή της βασίζεται όχι μόνο σε αιογραφικές αλλά και πατερικές αναφορές, κυρίως στους Καππαδόκες, τον ιερό Χρυσόστομο και τον Ιωάννη Δαμασκνό. Οι θεολογικές αναλύσεις των αναφορών του είναι βαθυστόχαστες, ενώ η εκφραστική απλότητα προσδίδει στην απόδοση πατερικών εννοιών και συλλήψεων ανατομική ακρίβεια. Το έργο αντιμετωπίζει κάποια λατινικά δόγματα όπως το filioque και τη μετουσίωση των Τιμίων Δώρων (transsubstantiatio), αλλά κυρίως μάχεται καλβινικές διδασκαλίες όπως, η υποτίμηση της Ιεράς Παράδοσης έναντι της Αγίας Γραφής, των αγαθών έργων έναντι της πίστεως, των λοιπών μυστηρίων έναντι του Βαπτίσματος και της Θείας Ευχαριστίας, και του πρεσβευτικού ρόλου της Παναγίας και των Αγίων στη ζωή της Εκκλησίας. Αντιμετωπίζονται επίσης η διδασκαλία του απόλυτου προορισμού, της ιεραρχικής ανωτερότητας της αοράτου Εκκλησίας έναντι της ορατής και της οντολογικής αναιρέσης του ατεξουσίου εξαιτίας του προπατορικού αμαρτήματος. Τέλος υπεραμύνεται της τιμητικής προσκυνήσεως των εικόνων και, παρόλο που δεν θίγει τέτοιο ζήτημα η Λουκάριος Ομολογία, θεολογεί υπέρ των μνημοσύνων και των ευχών υπέρ των κεκοιμημένων.

Στη βιβλιογραφία, οι απόψεις για την προσωπικότητα και το έργο του Μελετίου, αλλά και οι τοποθετήσεις για πολλά περιστατικά του βίου του παρουσιάζουν διακυμάνσεις και διαφοροποιήσεις, ανάλογα με την στάση εκάστου συγγραφέα απέναντι στον αντιπαπικό και αντιπροτεσταντικό του ζήλο. Οι πάντες, ωστόσο, ομολογούν ότι υπήρξε δεινός υπέρμαχος της Ορθόδοξης πίστεως, ασυμβίβαστος στις ιδέες του εκκλησιαστικός άνδρας, θαρραλέος κήρυκας και πολυγραφότατος θεολόγος. Α.ΓΛΑ.

Βιβλιογραφία:

Παπαδόπουλος-Κεραμής, Α., «Σημειώσεις περί των ομιλιών Μελετίου του Συριγίου», ΔΙΕΕΕ 2 (1885) 440-447. Βίος Μελετίου του Συριγίου συγγραφείς παρά Δοσιθέου πατριάρχου Ιεροσολύμων, Έμ. Legrand, *Bibliographie Hellénique*, τ. 2, Paris 1894, σ. 470-472. Δουβουνιώτης, Κ., *Μελέτιος Συριγός* (ανάτυπ. από το περ. ΙΣ), Αθήνα 1914. Γαλετάκης, Γ., «Βιογραφικόν σημείωμα περί του Μελετίου Συριγίου», ΕΦ 24 (1925) 5-132. ΔΤΣ 14/2 (1941) 3162-3169. ΘΗΕ 11 (1967) 594-596. Τσιριανλής, Ζ., «Έλληνες λόγιοι επί Τουρκοκρατίας. Μελέτιος Συριγός (1586-1664)», ΠΙ 54 (1971) 156-171. Τζράκης, Ν., *Η περί μετουσίωσης (Transsubstantiatio) ευχαριστιακή έρις. Συμβολή εις την ορθόδοξον περί μεταβολής διδασκαλίαν τον ΙΖ' αιώνας*, διδ. διατριβή, Αθήνα 1977. Ζήνων, Θ., «Η Αγία Παρασκευή η Επιβατηνή και άγνωστος Κανών

του Μελετίου Συριγίου εις αυτήν», *Κληρονομία* 11 (1979) 317-339. Γόνης, Δ., *Μελετίου Συριγίου, Μαρτύριον, ακολουθία και παρακλητικός κανών εις τον άγιον Ιωάννην τον νέον τον εν Λευκοπόλει* (C. †1330), Αθήνα 1984. Στρατής, Δ., «Ανέκδοτη ακολουθία του Μελετίου Συριγίου στον Άγιο Νεομάρτυρα Ιωάννη Θάσιο», *Θασιακά* 11 (2004) 233-258. Podskalsky, G., *Η ελληνική θεολογία επί Τουρκοκρατίας 1453-1821*, μτφ. π. Γ. Μεταλληνός, Αθήνα: ΜΙΕΤ 2005. Χριστιανάκη-Γλάρου, Ε., *Μετουσίωση η μετουσία; Η περί μεταβολής των Τιμίων Δώρων διδασκαλία της συνόδου του Ιασιού (1964) υπό το φως της Κανονικής Παραδόσεως*, Αθήνα: Γρηγόρης 2007. Κουζέλης, Γ., *Η αντιρρητική θεολογία του Μελετίου Συριγίου. Η διδασκαλία του σε αντιπαράθεση με τον καλβινικό προτεσταντισμό κατά τον ΙΖ' αιώνα*, διδ. διατριβή, Αθήνα 2011.

Μελετίου Οσίου μονή, Κιθαιρώνας.

Η μονή Οσίου Μελετίου στη Μεγαρίδα, στο όρος Κιθαιρώνας, χτίστηκε σε μια περίοδο αναμόρφωσης του μοναχικού βίου και συνέβαλε στην πολιτιστική αναβάθμιση κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο. Οι μαρτυρίες για την ίδρυση και την εξέλιξη της βρίσκονται στους Βίους του οσίου Μελετίου και στις επιστολές του μητροπολίτη Μιχαήλ Χωνιάτη, ο

Μονή Οσίου Μελετίου, άποψη του καθολικού

οποίος διαπρόεσε τακτική αλληλογραφία με τον καθηγούμενο της μονής. Ο όσιος Μελέτιος και οι μοναχοί που τον ακολούθησαν ίδρυσαν στα τέλη του 11^{ου} αιώνα την κεντρική μονή στη θέση της παλαιότερης μονής του Συμβόλου και τουλάχιστον είκοσι τέσσερα παραλαύρια στον Κιθαιρώνα, το όρος Μιουσιπόλεως, όπως αποκαλούνταν τότε. Κάποια από αυτά σώζονται σε ερειπιώδη κατάσταση έπειτα από ανασκαφική έρευνα: το ευκτήριο του Σωτήρος, τα παραλαύρια της Παναγίας, της Αγίας Παρασκευής, των Αγίων Θεοδώρων κ.ά.

Η αρχιτεκτονική του Οσίου Μελετίου μελετήθηκε διεξοδικά από τον Α. Ορλάνδο και στη δημοσίευσή του στηρίχτηκαν οι νεότεροι μελετητές. Το καθολικό διαμορφώθηκε τον 12^ο αι. με πολλές κατεδαφίσεις, επεκτάσεις και αλλαγές λειτουργιών. Είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος τετρακίονιος τρουλαίος ναός, που ακολουθεί τον τύπο του συνεπτυγμένου σταυροειδούς ναού. Έχει

κινοστήρικτη ιδιότυπη λιτή, ανοιχτή στοά στην πρόσοψη και προσαρτημένο τρουλοσκέπαστο παρεκκλήσιο των Ασωμάτων Ταξιαρχών στη νότια πλευρά. Σε μια κρύπτη στον βόρειο τοίχο της λιτής σώζεται ο τάφος του οσίου Μελετίου, του «απαρμιλλου την ασκητικήν αρετήν». Αποτελείται από ορθογώνια παραλληλεπίπεδη σαρκοφάγο και λαξευτή λάρνακα.

Τα πολυάριθμα αρχιτεκτονικά μέλη του ναού με γλυπτό διάκοσμο διαφορετικών περιόδων δεν έχουν μελετηθεί συστηματικά. Τα θέματά τους δεν είναι πλούσια αλλά αποτελούν δείγματα μιας ιδιόζουσας στην Ελλάδα τεχνοτροπίας, της κρυσταλλικής διάπλασης, με την πλήρη κάλυψη του βάθους. Η τοιχοδομία είναι κατασκευασμένη από μεγάλους πωρόλιθους και πλίνθους κατά το ισόδομο σύστημα, ενώ στα παραβήματα και στις κόγχες τους δεν είναι επιμελημένη. Οι θόλοι είναι κατασκευασμένοι από πώρινους θολίτες. Οι κίονες του κυρίως ναού, το θύρωμα της εισόδου στον εσωνάρθηκα και άλλα μέλη προέρχονται από αρχαία κτίσματα, ενώ υπάρχουν και πολλά πρωτότυπα γλυπτά του 12^{ου} αι. Το 1440 η μονή του Οσίου Μελετίου είχε γίνει σταυροπήγιο και στα μέσα του 16^{ου} αι. ανακαινίστηκε. Κατά την τουρκοκρατία η μονή γνώρισε σχετική ακμή αλλά και φθορές, καθώς λεπλάτηθηκε και πυρπολήθηκε. Το 1883 έγινε μετόχι της μονής Φανερωμένης Σαλαμίνας και παραμελήθηκε. Το 1928 ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσόστομος ανασύστησε τη μονή, η οποία παράλληλα αναστηλώθηκε με τη φροντίδα του καθηγητή Ορλάνδου.

Οι τοιχογραφίες. Από τον αρχικό ζωγραφικό διάκοσμο του καθολικού σώζονται σπαράγματα. Στον κυρίως ναό και στη λιτή οι τοιχογραφίες είναι των αρχών του 17^{ου} αι. Η λιτή τοιχογραφήθηκε με την υποστήριξη του μητροπολίτη Αθηνών Νικάνορα. Εικονογραφούνται ο όσιος Μελέτιος, σε έναν ιδιαίτερο τύπο, και η κοίμησή του, οι Αίνοι, ο Ακάθιστος και τα Μαρτύρια. Οι τοιχογραφίες έχουν συνδεθεί με το εργαστήριο του Φράγγου Κονταρή και η νεότερη έρευνα τις αποδίδει σε κάποιον μαθητή του. Ε.ΓΕΩ.

Βιβλιογραφία:

Βελώνης, Γ., *Ερμηνεία του εξωτερικού διακόσμου στην βυζαντινή αρχιτεκτονική*, διδ. διατριβή, Θεσσαλονίκη 1984. Βογιατζής, Σ., «Παρατηρήσεις στην οικοδομική ιστορία της Μονής Σαγματού στη Βοιωτία», ΔΧΑΕ 18 (1995) 62, 65, 66, 68. Γαρίδης, Μ., *Μεταβυζαντινή Ζωγραφική*, Αθήνα

2007. Deliyanni-Doris, H., *Die Wandmalerei der Lité der Klosterkirche von Hosios Melitios*, München 1975. Δρανδάκης Ν., *Βυζαντινές τοιχογραφίες της μέσας Μάνης*, Αθήνα: Αρχαιολογική Εταιρία 1995. Grabar, A., *Sculptures byzantines du moyen áge*, II, Paris 1976. Κοκκίνης, Σ., *Τα μνηστήρια της Ελλάδος*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας 1999. Λαζαρίδης, Π., ΔΔ 28 (1973) Β', 71-75, πίν. 56-72. Μπούρα, Α., *Ο γλυπτός διάκοσμος του ναού της Παναγίας στο μοναστήρι του Οσίου Λουκά*, Αθήνα 1980. Μπούρας, Χ., *Ιστορία της αρχιτεκτονικής*, Β', Αθήνα 1994. Μπούρας, Χ. - Μπούρα, Α., *Η ελληνική ναοδομία κατά τον 12^ο αιώνα*, Αθήνα 2002. Ορλάνδος, Α., «Το πεταλόμορφο τόνος εν τη βυζαντινῇ Ελλάδι», *ΕΕΒΕ* 11 (1935) 414. Ορλάνδος, Α., «Εργασία εν Οσίο Μελετίω», *ΑΒΜΕ* 1 (1935) 206-208. Ορλάνδος, Α., «Η Μονή του Οσίου Μελετίου και τα παραλαύρια αυτής», *ΑΒΜΕ* 5 (1939-40) 34-118. Παζαράς, Θ., *Ανάγλυφες σαρκοφάγοι και επιτάφιας πλάκες της μέσης και ύστερης βυζαντινής περιόδου στην Ελλάδα*, Αθήνα 1988. Παπαδόπουλος, Χ., *Όσιος Μελέτιος ο νέος*, Αθήνα 1968. Σωτηρίου, Γ., «Παλιохριστιανικά και βυζαντινά κιονόκρανα μετά φύλλων αμπέλου», *ΕΕΒΕ* 11 (1935) 453-455. Χατζηδάκης, Μ., ΔΔ 29 (1973-74) Β', 193, πίν. 131, 132.

Μελισσινός, Νικηφόρος. Έλληνας λόγιος του 17^{ου} αι.

Σπούδασε στο Φροντιστήριο στην Ρώμη, όπου και δίδαξε ελληνικά. Ο πάπας Παύλος Ε' τον χειροτόνησε μητροπολίτη Νάξου και τον έστειλε στην Ανατολή να κηρύξει το ευαγγέλιο. Επιχείρησε να επιτύχει την αναγνώριση του τίτλου του από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, αλλά αναγκάστηκε να αποχωρήσει κακήν-κακώς, αφού το μίσος των Ορθοδόξων κατά των λατινοφρόνων ήταν μεγάλο. Επέστρεψε στη Ρώμη, και μετά πήγε στην Γαλλία, όπου κήρυξε, με προτροπή της βασιλομήτορος Μαρίας των Μεδίκων. Το 1628 επέστρεψε στην Ιταλία έγινε επίσκοπος στη Νεάπολη. Πέθανε το 1635.

Μελισσινών επανάσταση.

Το 1571 υπήρξε το σημείο καμπής για την οθωμανική αυτοκρατορία και κατ' επέκταση για τον υπόδουλο ελληνισμό. Για πρώτη φορά, από το 1453 οι Τούρκοι υπέστησαν μια τρομακτικής έκτασης στρατιωτική ήττα, έξω από τις Εξινάδες νήσους, στη λεγόμενη ναυμαχία της Ναυπάκτου. Η συντριβή των Τούρκων γέμισε ελπίδες τους Έλληνες και προκάλεσε την έκρηξη διαφόρων κινημάτων. Το σημαντικότερο αυτών ήταν η επανάσταση που κήρυξαν στην Πελοπόννησο οι αδελφοί Μακάριος και Θεόδωρος Μελισσινός.

Το ιστορικό πλαίσιο. Μετά τον θάνατο του Σουλεϊμάν του μεγαλοπρεπή, στον θρόνο ανέβηκε ο Σελίμ Β', ο οποίος όμως δεν διέθετε τις ικανότητες του προκατόχου του και στη διάρκεια της βασιλείας του άρχισε η κατάρρευση της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ο νέος